

Дем'янюк М.Б

Спілка християнських письменників України як функціональна модель синергії гуманізму, етики та естетики

Зосереджено увагу на засадах діяльності Спілки християнських письменників України як громадської творчої організації, яка є прикладом втілення толерантності у сучасному суспільстві. Значну увагу приділено її поліконфесійності та християнським цінностям. Охарактеризовано творчу діяльність спілки, яка і слугує основою толерування та базується на засадах синергії гуманістичних, етичних та естетичних констант.

Ключові слова: Спілка християнських письменників України, модель, синергія, поліконфесійність, християнські цінності.

анским ценностям. Раскрывается творческая деятельность союза, которая служит основанием толерирования и базируется на синергии гуманистических, этических и эстетических констант.

Ключевые слова: Союз христианских писателей Украины, модель, синергия, поликонфессиональность, христианские ценности.

The emphasis is on the basis of Christian Writers of Ukraine Union as creative public organization that is an example of tolerance embodiment in modern society. Special emphasis is on its multi-religious relations and Christian values. The Union's creativity has been characterized, which serves as the tolerance principal and based on the humanistic, ethical and aesthetic constants' synergy.

Key words: Christian Union of Writers of Ukraine, model, synergy, multi-religious relations, Christian values.

УДК 061.23:27-428

Дем'янюк М.Б.,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри філософії
та політології Хмельницького
національного університету

Сосредоточено внимание на основаниях деятельности Союза христианских писателей Украины как общественной творческой организации, которая является примером отражения толерантности в современном обществе. Значительное внимание уделено ее поликонфессиональности и християнским ценностям.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в сучасному українському суспільстві вкотре актуалізують проблематику його інтеграції. Для її розгортання необхідним є формування «об'єднуючого» соціокультурного простору, який базується на засадах толерантності. Моральні цінності, етичні засади, в основі яких лежить взаєморозуміння, любов до людини, що притаманні християнській релігії, можуть стати гідним зразком для наслідування в усіх сферах суспільного життя. Прикладом слугує Міжконфесійний молитовний рух «За звільнення України», де миряни запрошуються на спільну молитву за припинення війни, у тому числі дітовбивчої; навернення як України так і Росії; збереження життя воїнів; зцілення поранених; визволення полонених та віднайдення пропавших безвісти; за тих, хто віддав найдорожче – життя за волю України; осягнення в народі і світі дару єдності і любові.

Гідним зразком єднання, толерування в суспільстві може слугувати Спілка християнських письменників України, яка об'єднує представників різних конфесій на засадах взаємоповаги та любові до Слова.

Останні дослідження та публікації. Наразі підкреслимо, що Всеукраїнська творча громадська організація «Спілка християнських письменників України» існує з 2007 року. Проте основними джерелами щодо діяльності спілки є офіційний сайт Спілки християнських письменників країни» та інші християнські мас-медіа, літературно-художні

видання. Власне кількість наукових розвідок щодо цього питання не є об'ємною. У цьому дискурсі виділяємо наукові статті М. Балаклицького [1], Л. Веремейчика [2], С. Филипчук [9]. Варто зазначити, що у вищеназваних статтях СХПУ не є окремим об'єктом дослідження, а одним із прикладів певного виду суспільної діяльності протестантів.

Метою статті є вивчення діяльності Всеукраїнської громадської організації «Спілка християнських письменників України», яка забезпечується синергією гуманістичних, естетичних, етичних пріоритетів та спрямована на втілення християнських цінностей у суспільне життя.

Виклад матеріалу дослідження. СХПУ за висловом Євгена Заплетнюка – Голови Місіонерського відділу Патріархії Української Автокефальної Православної Церкви, а також члена СХПУ, «створена для об'єднання християн з однією метою – відкрити світові Христа». Спілка є членом Української Міжцерковної Ради (УМР), метою якої є сприяння зближення, взаємодії та єдності християнських церков. Діяльність УМР ґрунтується на високих гуманних цінностях: любові до Бога, Божого слова та людини як Божественного творіння.

СХПУ також є членом Українського Євангелічного Альянсу (УЄА), метою якого є досягнення єдності християн. Із часу заснування Альянсу і до сьогодні головною метою руху є подолання негативних наслідків розділення серед християн, а також досягнення єдності. Україна долучилася до

цього руху у 2003 році. Головою Національного Українського Євангелічного Альянсу (НУЄА) є Решетинський Валерій Миколайович – Президент «Інституту ґенези життя та Всесвіту», Президент Міжнародного центру Християнського Лідерства, викладач систематичної апологетики, старший пастор Церкви «Християнська надія», єпископ об'єднання євангельських церков «Українська місіонерська церква». Генеральним секретарем НУЄА є голова Спільки християнських письменників України – старший пастор церкви «Ранкова Зірка», магістр теології, письменник, художник, член Міжнародної професійної спілки художників Костянтин Шаповалов, який у січні 2007 року заснував Всеукраїнську громадську організацію СХПУ, головою якої він є і донині.

Завдання Спільки християнських письменників України співзвучні основній меті Української Міжцерковної Ради та Українського Євангельського Альянсу – об'єднання християн із метою утвердження християнських цінностей в суспільстві. Проте, на відміну від Української Міжцерковної Ради, спілка єднає не лише християн різних протестантських церков, але й православних та католиків, які є літераторами. СХПУ є Всеукраїнською творчою громадською організацією, що об'єднує саме літераторів: прозаїків, поетів, драматургів та публіцистів, які пишуть на християнську тематику.

Установча конференція СХПУ відбулася 28 січня 2007 року в місті Києві. Кількість обласних осередків сьогодні – 17. Осередки є в Києві, Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Київській, Луганській, Львівській, Одеській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях, а також у м. Севастополь та в Криму. Натепер спілка нараховує 110 членів, представників усіх християнських конфесій України: православних, католиків, протестантів. Показовою є динаміка щодо конфесійної належності спілчан. Так, на початку створення спілки нараховувалося 25 членів. Серед них віруючі протестантських конфесій, один представник православної церкви і один католик. Сьогодні серед 110 членів спілки 86% становлять представники протестантських церков (п'ятидесятники, баптисти, адвентисти, харизмати), 10% – православні, 4% – католики. Така зростаюча динаміка засвідчує життєздатність, актуальність та перспективність спілки, діяльність якої ґрунтується на взаємному пізнанні, визнанні, повазі та любові. Відомий богословський вислів: «Кордони між Церквами не доходять до Бога», тут набуває особливої значимості.

Синергія християнських конфесій в СХПУ зумовлена відповідною просвітницько-толерантизаційною діяльністю. Так, відповідно до Статуту СХПУ: «Основною метою діяльності Спільки християнських письменників України є об'єднання авторів, видавців, редакторів християнських творів

із метою підняття рівня суспільної моралі, утвердження християнських цінностей в соціальних відносинах та поведінці людей, виховання нового покоління громадян України в дусі християнської етики, поширення надбань християнської творчості, задоволення та захист законних соціальних, творчих, економічних та інших інтересів своїх членів. Основними завданнями СХПУ є всебічне сприяння підвищенню рівня моралі та духовності в суспільних та родинних (сімейних) відносинах, консолідація зусиль членів спілки в утвердженні біблійної моралі, християнських цінностей в житті людини; посилення підтримки авторів, членів спілки в їх творчій літературній діяльності, яка не суперечить Духу Слова Божого і біблійним основам християнської віри; сприяння розповсюдженню творів авторів, членів спілки в Україні та за її межами, ініціатива у формуванні загальнодержавних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, суспільних акцій, які не суперечать стратегічним напрямкам діяльності спілки» [7]. Отже, діяльність спілки ґрунтується на християнському гуманізмі, в основі якого лежать, передусім, дві заповіді: «Люби Господа Бога всім серцем твоїм, усією душею твоєю, всією силою твоєю і всіма помислами твоїми», а також «Люби ближнього твого, як себе самого». При цьому мистецтво слова є способом плекання християнських цінностей, їх трансляції, втілення в суспільство.

Таким чином, літературна творчість християнського спрямування, кіномистецтво, пісня визначають зміст діяльності СХПУ. Наявний плюралізм мистецтв – способи донесення головних християнських цінностей сучасній людині. Зазначимо, що членами СХПУ є митці, які працюють у різних жанрах і видах творчості. Прикметно, що голова ради СХПУ Шаповалов Костянтин Андрійович є відомим письменником та художником, а Уповноважений представник СХПУ у США, радник голови СХПУ – Бузинний Яків Васильович є відомим поетом і графіком.

Діяльність СХПУ забезпечується синергією гуманістичних, естетичних, етичних пріоритетів, що знаходить своє вираження як і у внутрішньому задумі певного мистецького твору, так і в суспільній громадській діяльності загалом. Отже, сутність спілки у донесенні Божого Слова до людини, «пробудження» мирянина, поширенні християнських цінностей у суспільстві через мистецтво, незалежно від конфесійної належності членів СХПУ. Саме ця процесуальність власне і визначає зміст СХПУ.

Таким чином, спілка є формою втілення синергії гуманізму, етики та естетики, яка знаменує велич Слова Христового. Показово, що до Спільки християнських письменників України входять такі відомі релігійні, культурні діячі як Бузинний Яків Васильович – відомий поет, художник, док-

тор богослов'я, президент Фонду спасіння дітей України від наслідків Чорнобильської катастрофи, радник Голови СХПУ, уповноважений представник СХПУ в США; Балюк Сергій Васильович – Голова Закарпатського об'єднання християнських євангельських церков Живого Бога; член УМР Вознюк Віталій Володимирович – єпископ об'єднання «Божа Церква» ХВЕ України, старший пастор церкви «Еммануїл»; Грисенко Борис Саулович – старший рабин Київської Єврейської Месіанської Общини; член УМР, почесний доктор теології CLST (Christian Life School of Theology) Жукотанська Софія – Голова Духовної Ради Всеукраїнської Християнської Асамблеї, старший пастор церкви «Найсвятіша святиня»; доктор Богослов'я, доктор соціологічних наук, член УМР Заслізний Петро Миколайович – єпископ Союзу Вільних церков Християн Євангельської Віри (СВУ ХВЕ); Заплетнюк Євген Ростиславович – Голова місіонерського відділу Патріархії УАПЦ, митрофорний протоієрей; Малюк Володимир Іванович – відомий український учений, доктор медичних наук, професор; Павлюк Петро Аркадійович – доктор практичної теології, магістр теології та магістр психології, журналіст, письменник; Савочка Пилип Михайлович – почесний доктор теології, єпископ, старший пастор церкви «Спасіння», член УМР, викладач Української Євангельської Семінарії Богослов'я; Франчук Володимир Іванович – професор, письменник, старший пастор церкви християн віри євангельської.

Прагнення донести Словом до широкого загалу християнські та загальнолюдські цінності та участь у заходах такого спрямування єднає спілчан, а також сприяє їх подальшому естетичному та художньому вдосконаленню. Як зазначив Голова СХПУ Костянтин Шаповалов: «Творчески одаренные христиане имеют огромный потенциал для того, чтобы: влиять на формирование национальной идеи, моральных ценностей и духовности нации, употребляя универсальный язык искусства и мастерство слова, формировать христианское мировоззрение в гражданском обществе, помочь людям увидеть, понять, найти и выразить те ценности, мысли, чувства, переживания, устремления, которые сокрыты и хранятся в их естестве от создания мира», та повністю розкрити цей потенціал можливо, лише діючи в площині толерантного полілогу: «...И мы, Союз христианских писателей Украины, столкнулись с проблемой: христианская интеллигенция в удручающем состоянии и всем нам предстоит позволить друг другу «мыть ноги», чтобы совместно потрудиться на формирование украинской христианской интеллигенции, способной быть сильным, мощным, влиятельным, слышимым в нашем обществе голосом, активно и эффективно влияющим на формирование общественной мысли, национальной идеи, на куль-

туру, мораль различных сфер жизнедеятельности общества» [10]. Він також наголошує, що творчі та літературні дари в християнстві повинні мати цілеспрямованість і доцільність, отже, перед митцем завжди повинні стояти три запитання, а саме: що, для кого, з якою метою я пишу, творю: «Всякое творчество должно подчиняться единой Божественной цели! А автор имеет социально ответственную и активную позицию».

До різновидів діяльності спілки належать літературні фестивалі: Всеукраїнські міжконфесійні фестивалі християнської поезії, Всеукраїнський фестиваль малої прози, Всеукраїнський фестиваль публіцистики, кінофестиваль «Світло».

У 2007 році СХПУ ініціювала проведення щорічного Всеукраїнського конкурсу на звання «Людина року в українському християнстві». У Положенні про присудження почесного звання «Людина року в українському християнстві» зазначено, що кандидатом такої нагороди може бути виключно громадянин України, що проживає в Україні або за її межами та сповідує спільну християнську віру, – людина, яка зробила значний вклад в утвердження християнських цінностей в житті, культурі, свідомості народу України за останній рік. Зазначимо, що переможцями номінацій «Людина року в українському християнстві» були: у 2007 році – Катерина Михайлівна Ющенко – голова наглядової ради Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000»; у 2008 році – Віктор Андрійович Ющенко – 3-й Президент України; 2009 року – Михайло Жар (отець Лонгін) – архімандрит, настоятель Свято-Вознесенського монастиря УПЦ МП у Чернівецькій області; 2010 року – Роман Іванович Корнійко – президент Міжнародної благодійної фундації «Отчий дім», Президент Альянсу «Україна без сиріт»; 2012 року – Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Володимир – Предстоятель УПЦ МП, 2013 року – Блаженніший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет – Предстоятель УПЦ КП; 2014 року – Ростислав Олександрович Крижановський – академік, ректор ХГЕУ, засновник та перший Голова Українського Євангельського Альянсу; у 2015 році – Павло Якимович Унугурян – народний депутат України шостого та восьмого скликань, голова міжфракційного депутатського об'єднання «За духовність, моральність та здоров'я України», яке нараховує більше ста депутатів, заступник голови Спеціальної комісії Верховної Ради України з питань бюджету, голова ВГО «Спілка молодих християн України», член Постійної делегації у ПАРЕ.

Синергія гуманістичної, етичної та естетичної складової виразно прослідковується і на прикладі такого різновиду діяльності СХПУ, як проведення літературних фестивалів. Так, у 2007 році відбувся І-й Всеукраїнський міжконфесійний Фестиваль християнської поезії (м. Київ), 2010 рік – II-й Всеукраїн-

ський міжконфесійний Фестиваль християнської поезії, у 2011 році проведено I-й Всеукраїнський Фестиваль малої прози, у 2012 – I-й Всеукраїнський Фестиваль публіцистики «Церква та суспільство – новий виклик», 2015 року – Перший Всеукраїнський поетичний конкурс – фестиваль Якова Бузинного «Жива вода на рани України», у 2016 році – Другий Всеукраїнський поетичний конкурс – фестиваль Якова Бузинного «Збережемо сім'ю – захистимо християнське майбутнє». Прикметно, що проводить Конкурс – фестиваль Якова Бузинного планується щорічно. Метою його є популяризація сучасної християнської поезії, яка втілює і пропагує християнський світогляд (християнський гуманізм), моральні цінності (етична складова) та підвищення професійного рівня авторів, що, безперечно, спрямовано і на естетичне удосконалення поетичного твору. При цьому синергія цих складових власне й засвідчує присутність Бога у вірші, коли осяяне любов'ю слово у вірі та вдячності єднає мирян. Л.Ф. Веремійчук зазначив: «Християнські письменники відкрито заявили про себе як про силу, що має намір принести в культурне середовище нашої країни те, у чому ми всі маємо відчутну потребу – духовність, етику та мораль, як їх розуміють істинно віруючі християни» [2, с. 65].

Особливою формою популяризації творів християнських митців є видання літературних альманахів. Юрій Вавринюк – Голова Волинського осередку СХПУ у передмові до поетичного збірника «Осоння віри», до якого увійшла частина поетичного доробку учасників Луцької літературної студії «Слово» зазначив: «Християнин не може не любити поезію. Хоча б тому, що першим поетом можна назвати Того, у кого він вірує. Ми Його так і називаємо – Творець – безмежно творча Особа. І те, що Він створив – це вершина поетичної думки, втілена у Всесвіті, у мальовничих горах, квітучих луках та блакитному небі. Християнин не може не жити поезією. Хоча б тому, що майже третина Слова Божого написана поетичною мовою, яку піднесли до вершин досконалості автори книги Йова, Пісні над Піснями, Псалмів та пророчих книг. Християнин не може не звертати увагу на поезію. Хоча б тому, що творець, серце Якого переповнене почуттям прекрасного, передав це почуття і Своїм дітям, тому той, дух кого має в собі частину Творця, бачить навколишній світ по – особливому, передаючи свої враження Творцю, нестандартно – поетично. Саме тому християни так часто свої почуття до Бога висловлюють через поетичне слово – слова, у якому неповторно сплелися і вдячність Господу, і захоплення красою природи, і туга за небесною Вітчизною, і відгук на суспільні події» [6, с. 3]. Це промовисте висловлювання особливо яскраво демонструє гармонійне поєднання кожної з домінант (гуманістичної, етичної, естетичної) у поетичному слові, що власне і характеризує

християнську поезію загалом.

У 2016 році побачив світ альманах волинського осередку Спілки християнських письменників України «Осоння». Його автори представляють християнські конфесії: православні та протестанти (баптисти і п'ятидесятники). Альманах розпочинається промовистим вступом «Слово, осяяне вірою» голови осередку Юрія Вавринюка, де йдеться про «диво Слова»: «Авторів об'єднує не лише причетність до найбільшого з див, не лише любов до слова та віра в Бога. Декілька років тому християнські автори створили творчу спілку, яка покликана допомогти донести до читача ті одкровення, які переповнюють осяяне вірою та небом єство» [5, с. 6–7]. Прикметно, що синергія християнського гуманізму, етики і естетики притаманна, як і збірці загалом, так і кожному літературному твору, розміщеному в ній. І стосується це не лише поетичних творів, але й прозових і, зокрема, літературної критики. У дискурсі зазначеної тематики варто наголосити на тому, що на перших сторінках альманаху подається поезія Олега Костянтиновича Бермана, який своїми «Діалогами з Христом» започаткував викладання християнської етики в закладах освіти.

Активно поширюється поезія та проза членів СХПУ в інтернет-просторі. М.А. Балаклицький, характеризуючи розвиток національної автури в релігійній сфері, визначав: «Здійснюються перші кроки щодо розвитку церковної автури. Виробляються навички цивілізованої взаємодії. Виникає інформаційне поле: майданчики для апробації своїх творів (насамперед, інтернет, ЗМІ), проводяться конкурси з релігійної белетристики. Окремі видавництва намагаються спеціалізуватися на відкритті місцевих імен. Спілка християнських письменників України не без труднощів позиціонує письменників і громадських діячів – християн у міжконфесійному та світському інформаційному просторі» [1].

Творчі здобутки членів спілки розміщені на офіційному сайті СХПУ, а також на сайті української християнської поезії «Доторкнутися до вічного». «Поезія займає особливе місце в житті віруючої людини. Всемогутній Творець свого часу вдихнув у перших людей Своє дихання життя, переливши у людську душу частину Себе. З тих пір у нас живе почуття прекрасного і поклик до творчого осмислення свого життя, навколишнього світу і наших стосунків з Творцем. Тому й не дивно, що свої почуття до Бога християни часто висловлюють через поезію», – зазначено на сайті християнської поезії [8]. У цих словах увиразнюється особлива значимість слова, у якому поєднується духовна змістовність та естетична довершеність. І це поєднання є свідченням глибокого християнського гуманізму: любові до Людини, якій Господь дарував можливість висловлюватися тією ж образною мовою, якою спілкується власне і Він.

На сайті розміщені вірші 58 авторів (окремо подані вірші невідомих авторів). Варто відзначити поліконфесійність сайту, адже автори належать до різних релігійних конфесій, проте Любов до Бога та прояв її величчя у Слові єднає мирян, що є основою для продуктивного діалогу поміж членами осередку.

Різновидом діяльності СХПУ є проведення фестивалів християнського кіно «Світло», адже кіно разом із телебаченням та інтернетом є одним із найпотужніших чинників глобалізації в сучасній постмодерній культурі – культурі зображення [9]. Основною метою кінофестивалю є підтримка та розвиток в Україні та за її межами кінопродукту, який пропагує християнські моральні цінності. Кінофестиваль «Світло» набув міжнародного статусу. Варто відмітити, що його учасниками є не лише діячі України, але й Швейцарії, Іспанії, Німеччини, Франції, США, Ізраїлю тощо.

Високі ідеї стрічок мають поєднуватися з майстерним художнім сценарієм, бо лише таке поєднання етичного та естетичного спроможне у всій величній красі продемонструвати вагомість ідей християнського гуманізму як і для суспільства, так і в житті кожної людини. Синергія гуманізму, етики та естетики – основа високодейного фільму, який відповідно до назви фестивалю є Світлом сяєвом серця його творців з метою осяяння душ глядачів. Знаменною подією стала демонстрація на Першому християнському фестивалі «Світло» (2013 рік) фільму «Владика Андрій» про митрополита УГКЦ Андрія Шептицького (гран-прі фестивалю). На Другому фестивалі «Світло» (2015 рік) також представлені роботи про волонтерів, капеланів та добровольців.

Протоієрей Григорій Коваленко на засіданні українського християнського академічного товариства (УХАТ) «Шляхи примирення Київської Церкви» наголосив: «Маємо навчатися впізнавати християнина у представнику іншої конфесії і свідчити, що ця людина живе за Христовими законами. З іншого боку – потрібно впізнавати віруючого у представниках інших релігій, бо ми віримо в одного Бога... Треба пропонувати шляхи, які будуть корисними для майбутнього українського суспільства, де спільнота віруючих різних конфесій та релігій відчуває себе єдиною в молитві за Україною. Адже, виконуючи «Боже великий єдиний...» разом, ми вже демонструємо новий формат, який треба плекати і розвивати...» [3]. Принагідно підкреслимо, що саме в цьому форматі діє СХПУ, яка об'єднує різноконфесійних авторів для вирішення загальносуспільних інтересів. «Ти постом і молитвою можеш зупинити війну в Україні!» – звертання до мирян Міжконфесійного молитовного руху «За звільнення України: Моліться, люди ви до Бога! Моліться за своїх дітей, За церкву, волю, Україну, За твердість віри всіх людей!»

Висновки. СХПУ є прикладом втілення толерантності у сучасному суспільстві. Творча діяльність спілки слугує основною толерування та забезпечує синергію гуманістичних, етичних та естетичних пріоритетів. СХПУ виступає як форма втілення синергії, яка забезпечується значущістю Слова Христового. Літературне мистецтво є способом і водночас змістом діяльності спілки, результатом якої є синергія вищевказаних пріоритетів. Сутністю спілки є ефект від синергії гуманізму, етики та естетики, спрямований на поширення християнських цінностей незалежно від конфесійної належності спілчан. Положення, які містяться в статті, можуть бути запроваджені в освітні навчальні програми закладів освіти України, а також для розробки нової стратегії викладання гуманітарних, зокрема, культурологічних дисциплін для студентів.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується розробка теоретичного підґрунтя запропонованої моделі поширення християнських цінностей у суспільстві на основі синергії гуманізму, етики та естетики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балаклицький М.А. Проблема національної автури в протестантському книговидаванні України / М.А. Балаклицький // Гуманитарные научные исследования. – 2013. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://human.snauka.ru/2013/02/2305>
2. Веремейчик Л.Ф. Видавнича діяльність протестантських мас-медіа незалежної України / Л.Ф. Веремейчик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство». – 2011. – Вип. 4. – С. 61–70. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NznuoairD2009_2011_4_9.
3. Коваленко Г. Потребуємо такої моделі єдності, яка б не знищувала нашої унікальності / Георгій Коваленко // Релігійно-інформаційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/64676/.
4. Мудраков В. Полілог культурних наративів як філософія толерування / В. Мудраков // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія». – 2016. – Вип. 17. – С. 317–321. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2016_17_37.
5. Осоння: альманах Волинського осередку Спілки християнських письменників України. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016 – 120 с.
6. Осоння віри: збірник поезії. – Луцьк : РТ МКФ Християнське життя, 2013. – 120 с.
7. Спілка християнських письменників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.http://shpu.com.ua/index.php/about-shpu/ofitsijni-dokumenti/68-statut-vseukrajinskoji-gromadskoj-organizatsiji-spilka-khristijanskikh-pismennikov-ukrajini>.
8. Українська християнська поезія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bogpoet.com.ua/>.

9. Филипчук С.В. Фестиваль християнського кіно як засіб місіонерської роботи українських церков / С.В. Филипчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство». – 2014. – Вип. 9. – С. 147–155.

10. Шаповалов К. Литературные и творческие дары в современном христианстве / Константин Шаповалов // Божий Промысел – через созерцание

Творца в величии и красоте творения приводит человека к Творцу Спасения! : V Международная научно-практическая конференция (5–7 апреля 2012 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.shpu.com.ua/index.php/media-info/biblioteka/publitsistka/58-doklad-glavy-skhpu-konstantina-shapovalova-na-temu-literaturnye-i-tvorcheskie-dary-v-sovremennom-khristianstve>.